Evnig ar wirionez, dour a dañs, hag an aval a gan

Fañch an Uhel

May 9, 2020

Selaouet hag e klevfet,
Mar karet e kredfet
Mar karet ne gredfet ket,
Setu ar pezh 'm eus da lâret

Ur wezh e oa ur baraer hag en devoa teir merc'h ar c'hoantañ. O zad a boazhe bara evit bourc'hizien ar ger lec'h ma oant o chom, hag ar merc'hed a neze war o c'hirri hag a c'honeze tammou brav a arc'hant, rak d'ar c'houlz-se an neud a oa ker, ne oa ket evel breman. Un deiz ez oant o-zeir o nezañ el liorzh, drek ti-forn o zad, hag e kanent, hag e komzent a veur a dra. Ma teujont da gomz ivez eus o c'harantezou.
— Piv eo da garantez ivez, an hini a garfes kaout da hanter-tiegezh ? a c'houlennas ar verc'h henañ digant he c'hoar etre-henañ.
— Baraer ar roue, a laras homañ; ha te ?
— Me, keginer ar roue eo an hini a garan.
— Ha te, Bihanañ ? a c'houlennjont o-div digant o c'hoar yaouankañ.
— Me, eme Bihanañ, n'eo na baraer, nag ivez keginer ar roue am be c'hoant da gaout, met mab ar roue e-unan !

Ha setu an div all da c'hoarzhin, o klevet kement-se, ha da ober goap eus o c'hoar vihan.
— Na c'hoarzhit ket evel-se, a laras dezhe, rak an drase a c'hallfe mat c'hoarvezhout: ouzhpenn a larin deoc'h zoken, mar teufe ar priñs d' am c'homer da bried, e rofen dezhan tri bugel, daou vab hag ur verc'h; hag ar

mab henan, pa deuo war ar bed, a vo merket kurunenn e dad-kozh war e dal, an eil a vo daou gleze en kroaz war e beultrin, hag ar verc'h a vo ur steredenn war he zal.
— Ret eo e ve kollet ganit da holl skiant-vat evit komz evel-se ! a laras he div c'hoar henan da Vihanañ.
— Gwelet e vo diwezhatoc'h, a lâras dezhe.

Paotr ar gambr mab ar roue, o tremen e-biou d' al liorzh, a glevas an teir flac'h gant o c'haoz, hag a em guzhas drek ur vodenn, da selaou. Pa zistroas d' ar palez, e laras holl kement en devoa klevet d' ar prins. Heman a lâras ober da verc'h henan ar baraer, da gentan, dont da gomz gantan en e gambr.

Mont a ra ar plac'h, hag aon dezhi: "Daoust da betra e c'houlenn ac'hanon?" a lare enni he-unan. Pa voe dirak ar prins:
— Komer a rafec'h ma c'heginer da bried? a c'houlennas diganti.
— Ya, a-greiz ma c'halon, a laras.
— Ma ! Bezan ho po anezhan. It breman, ha laret d' ho c'hoar etre-henan dont ivez ma betek.

Dont a ra eil verc'h ar baraer, hag e lar dezhi evel d' he c'hoar. Setu stad en div blac'h. Bihanah a deu ivez d' he zro, hag e c'houlenn diganti:
— Gwir eo hoc'h eus laret e karec'h mab ar roue ?
— Ya, emezi, laret am eus se, ha ne em dislaran ket.
— Gwir eo hoc'h eus laret c'hoazh mar ho pije mab ar roue da bried, e rojec'h dezhan daou vab hag ur verc'h, hag e vije kurunenn e dad-kozh merket war dal ar mab henan, pa deuje war ar bed, daou gleze en kroaz war beultrin an eil vab, hag ur steredenn war dal ar verc'h ?
— Ya, emezi, gwir eo se c'hoazh.
— Ha kement-se holl a c'hoarvezo evel m' hoc'h eus laret ?
— Ya, kement-se holl a c'hoarvezo evel am eus lâret.
— Ma ! C'hwi a vo ma fried, hag hon eured ha re ho tiv c'hoar, gant ar re a garont, a vo graet war un dro.

Ma voe graet neuze an teir eured war un dro, evel m'en devoa laret ar prins, hag e voe festou kaer hag a bep seurt c'hoariou, e-pad pemzek deiz penn-da-benn.

Pa voe fin d' ar festou ha d' ar goueliou, ar baraer hag ar c'heginer ac'h eas da chom en ker, pep hini gant e wreg, ha Bihanan a chomas er palez, gant ar prins. He div c'hoar henan o devoa gwarizi outi a-vreman, ha na youlent vad ebet dezhi. Mont a raent koulskoude d'he gwelet, hag e tisk-ouezent zoken kaout karantez eviti. Pa voe deut tost an amzer ma tlee gwilioudin, e pedas anezhe da glask dezhi un amiegez, ha da chom war he

zro. Gonit a eurejont dre arc'hant un amiegez evit lakaat ur c'hi bihan en lec'h ar bugel a c'hanje o c'hoar, ha laret d'ar prins he dije ganet ur c'hi. E-keit-se, i a lakaje ar bugel war an dour, en ur baner, da vont en gras Doue.

Ma voe graet evel-se eta. Gwreg ar prins a c'hanas ur mab ar c'haeran, gant kurunenn e dad-kozh merket war e dal. Gwreg ar baraer ha gwreg ar c'heginer a grogas ennañ kerkent, hag hen lakajont en ur baner da vont en gras Doue war ur ster a dremene en traon jardin ar palez. Ur peroked a oa er gambr ha pa o gwelas o vont kuit gant ar bugel, e em lakaas da grial: "Me' laro ! Me' lâro !!..." Met ne eurejont van ebet a gement-se.

Pa c'houlennas an tad hag ar vamm gwelet o bugel, an amiegez traitour a diskouezas dezhe ur c'hi bihan. Bras e voe o glac'har o welet kement-se. Met ar prins a laras:

— Youl Doue eo ! Ret eo kavout mat holl kement a ra !

Mestr-jardiner ar palez a welas ar baner o vont gant an dour, hag a dapas anezhi. Bras e voe souezhet o welet ebarzh ur bugel ar c'haerañ. Ma lâras:

— N' hon eus bugel ebet, ma gwreg ha me, evidomp da vezañ dimezet pell amzer a zo, hag hemañ a zo degaset dimp gant Doue !

Hag e redas d'hen kas d'ar ger, hag e laras holl d' e wreg, he devoe ur joa vras eus ar bugelig degaset dezhe gant Doue. Klasket e voe ur vagerez, ha maget ha come ar bugel evel pa vije bet ganet oute. Ober a rae o holl joa. War-dro ur bloaz goude kement-mañ, e c'hanas ar rouanez un eil mab ar c'haerañ, ha daou gleze en kroaz war e beultrin. Ar roue kozh a oa deut da vervel, hag e vab a oa aet da roue en e lec'h, hag evel-se ez oa ivez rouanez Bihanañ. Gwarizi he div c'hoar a oa kresket, ha nann bihanaet a gement-se. An amiegez, paeet-mat gante, a lakaas arre ur c'hi bihan en lec'h ar bugel, a voe laket, evel e vreur henañ, en ur baner war ar stêr, ha dastumet ivez gant jardiner ar palez.

Pa c'houlennas ar roue gwelet e vugel, hag e voe diskouezet dezhañ arre ur c'hi bihan, e voe gwall c'hlac'haret :

— Petra, emezañ, ma gwreg na c'hano eta nemet chas !... Petra eo kement-mañ ?...

— Allas ! Sir, a lâras an amiegez traitour, youl Doue eo, ha n'eus netra da ober war se...

— Gwir a lâret, emezañ ; hag e pokas d'e wreg, a oa ken glac'haret hag eñ.

War-dro ur bloaz diwezhatoc'h, evit diverrañ, ar rouanez a c'hanas ur plac'h vihan ar gaerañ, hag ur steredenn war he zal. Graet e voe dezhi evel d'he breudeur, laket en ur baner war ar stêr, ha lâret, an dro mañ, he devoa ganet ar rouanez ur giez. Dastumet e voe ivez gant ar jardiner kozh, a voe

souezhet o welet evel ma oa kaer, hag a redas d'hen kas d' ar gêr. Met pa welas e wreg anezhañ o tont, e lâras :
— Ur bugel bihan arre! A-walc'h a vugale vihan evel se ! Pelec'h ec'h et-c'hwi da glask kement a vugale ?...
— O! Gwreg, ur plac'h vihan eo an dro-mañ ; ha mar ho pe gwelet evel ma 'z eo kaer !...
— Ur plac'h vihan eo ?... Diskouezet din... Ha pa welas ar bugelig ker koant er baner, gant he steredenn war he zal :
— o! Koantañ da aelig, a estlammas, hag e roas daou bok dezhi.

Met ar roue, pa voe diskouezet dezhañ arre ur giez vihan, e-lec'h da ur bugel, ac'h eas gwall droug ennañ, an dro-mañ, hag a estlammas :
— Petra eo kement-mañ ?... Ne c'hano eta nemet chas !... Tad ar chas a vo lâret ac'hanon !... Ret eo e ve ur wreg fall !...
— Kaer a oa lâret dezhañ : "Youl Doue eo, Sir", ne selaoue den. An amiegez ha div c'hoar ar rouanez a lâre :
— Teir gwezh a zo re ivez !...
— Kastizet e vo evel ma 'z eo dleet ! a lâras ar roue, hag ec'h eas er-maez ar gambr, ha droug ennañ.

An dewarlerc'h e tastumas e holl guzulierien, evit ma lârje pep hini ar boan a gavje mat barnañ ar rouanez dezhi. Unan a lâras :
— He c'hrougañ gant he chas bihan dirak dor-borzh ar palez.
Un' all :
— He lakaat en noazh en ur varrikenn gant broudoù lemm e-barzh tro-dro, hag he leuskel neuze eus krec'h ur menez d' an traoñ.
Un' all :
— He flañtañ en douar betek he bronnoù, en jardin ar palez, hag he lezel eno da vervel gant an naon.
Un' all :
— He lakaat en kambr izelañ an dourell vras a sko war ar porzh, gant bara ki ha dour hepken da vevañ, hag ober un toull er voger da lakaat he fenn, evit ma krañcho e-kreiz he daoulagad kement hini a dremeno dre ar porzh. Evel-se e vo hiroc'h he foan hag he finijenn.
Ar hini a gomze evel-se, na youle ket he gwelet o vervel, dre na grede ket ez oa kablus.
— Ya, evel-se a vo graet, a lâras ar roue.

Setu eta laket ar rouanez kaezh en dourell, ha graet un toull er voger da lakaat he fenn ken lies ha m' he galve unan bennak evit krañchat en he fas. Ha mevelien ha mitizhien ar palez, ha zoken an aotrounez hag an itronezed a gomere plijadur o tremen alies e-biou troad an dourell, evit krañchat en

fas ar rouanez paour. Ar porzhier a lâre ivez, dre urzh, da gement den a deue : “Krañchet en fas ar rouanez, dre urzh ar roue”. Bemdez e vije taolet dezhi, dre an toull, un tamm bara heiz louet, ha roet ur podad dour lous. Met an Aotrou en devoa harzet he lazhañ, evit he lakaat eno, en noz, pa vije kousket an holl er palez, a degase dezhi bara gwenn, ha kig, ha gwin.

Met lezomp evit ur pennad, ar vamm, ha gwelomp petra a deu da vezañ he bugale. Ar re-mañ a oa ne oufer bezañ gwelloc’h lec’h ma oant, maget mat ha skoliet ha kelennet gant ar jardiner kozh hag e wreg, o c’harie evel o gwir vugale. Bemdez e kreskent en skiant, en furnez hag en koantiri, ar verc’h dreist ar re all, hag an holl a oa souezhet o welet bugale ken kaer, ha ken desket-mat, ha ken fur, d’ar jardiner kozh. Degouezhet e oa ar vugale war-dro pemzek, c’hwezek ha seitek vloaz, pa deuas un deiz o div voereb, div c’hoar o mamm, da vale da di ar jardiner. Ma voent souezhet-bras o welet ar vugale :

— Kaerañ da vugale ! a lârjont; met klevet hor boa lâret penaos n’ho poa ket bet a vugale.

Ar jardiner kozh na oa ket er gêr, met e wreg a läras holl dezhe. Ma weljont sklaer neuze, penaos ar vugale-se a oa bugale o c’hoar. Ne lârjont netra a gement-man, met redek a eurejont da di an amiegez, a oa ivez sorserez, hag e lârjont dezhi :

— Bugale ar rouanez a zo bepred en buhez, hag en kêr!

— Ha gwir ? Pelec’h emaint-i eta ?

— En ti jardiner kozh ar palez, en deus o maget; ret eo deoc’h hon dizober oute, ha hep koll amzer. — Bezit hep nec’hamant, kement-se na bado ket pell.

An daou baotr yaouank ac’h ae kazi bemdez da chaseal d’ar c’hoad, hag o c’hoar a chome er gêr gant gwreg ar jardiner, d’he sikour da ober an tiegezh ha da aozañ boued. Un deiz ez oa he-unan er gegin, pa glevas : “Iou ou-ou-hou ! Darev on da vervel gant ar riy !”. Levenez (Levenez a oa anv ar plac’h, rak ar jardiner hag e wreg o devoa graet o badeziñ o-zri) a sellas e tu ma kleve ar vouezh, hag a welas e toull an nor ur wrac’hig kozh, hir ha du he dent, hag a grene he holl izili, ken a strake he dent.

— Jezuz ! Mammig-kozh, a lâras dezhi, deut en ti da dommañ.

Dont a ra en ti, hag azezañ war ur skabell e-tal an tan, hag astenn he daou dorn a-us d’ an tan. Hag e lâre o em dommañ :

— C’hwi avat a zo brav deoc’h amañ, merc’hig ! Hag evel ma ’z oc’h koant ha fur! Biskoazh n’am eus gwelet, evidon da vezañ kozh, ha da vezañ baleet kalz, nann, biskoazh n’am eus gwelet merc’hig ken fur ha ken koant ha c’hwi ; mar gallfec’h kaout an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wiri-

onez, n'ho pefe ket ho par war an douar.

Levenez a voe souezhet o klevet komz eus an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez.

— Ya, met pelec'h kavout an traoù kaer-se, mamm gozh ? a c'houlennas.

— o ! Daou vreur hoc'h eus, merc'hig, daou baotr ar c'haerañ, eveldoc'h, hag o c'havfont deoc'h, pa garfet.

Mont a ra ar wrac'h kozh kuit war gement-se, ha lezel ar plac'h yaouank da hunvreañ eus an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez. Kement e oa troet he spered gante, ken pa erruas he breudeur er gêr, ne oa ket aozet o c'hoan.

— Petra a zo c'hoarvezet ganit, c'hoarig ? a c'houlennjont diganti.

— Netra, emezi.

— Eo, un dra bennak a zo a nevez, ha ret eo hen diskleriañ dimp.

— Ma! Setu petra a zo : bet a zo amañ hirie ur wrac'hig kozh hag he devoa riv ken a strake he dent e-keit ma oa o tommañ aze, e-tal an tan, he deus komzet din eus an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig a Wirionez, hag abaoe ne ran nemet hunvreal enne.

— Hag a'teus c'hoant, me oar vat, da gaout an traoù burzhudus-se? Met da betra n'a' teus ket goulennet digant ar sorserez kozh, rak ur sorserez a dle bezañ, penaos ha pelec'h e vefe gallet kaout an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez ?

— Goulennet am eus diganti, breurig, hag he deus lâret din : "Daou vreur hoc'h eus, paotred ar c'haeran, hag o c'havo deoc'h, pa garfont".

— Ma ! Warc'hoazh ar beure, c'hoarig, a lâras neuze he breur henañ, ec'h in en hent da glask dit an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez, ha ne zistroin ket, ken am bo o c'havet.

Teir gwezenn lore a oa er jardin hag a oa bet plantet gant ar jardiner kozh dre ma en devoa kavet an tri bugel, unan evit pep hini anezhe. An dewarlerc'h ar beure, a raok mont en hent, ar breur henañ a lâras d'e c'hoar ha d'e vreur:

— Bep beure ec'h efet d' ar jardin, kerkent ha ma savfet eus ho kwele, hag e kutuilhfet pep a delienn eus ma gwezenn. Bezit hep morc'hed diwar ma fenn ken a deuo ar gwad eus troad an delienn, ne vo c'hoarveze droug ebet ganen; met pa deuo ar gwad, allas ! neuze e vin marv.

Kimiadiñ a ra eus e c'hoar hag e vreur, hag ec'h a neuze en hent, en gras Doue, hag hep gouzout etrezek pelec'h mont. Bale a ra, bale a ra ken a degouezh en ul lanneg vras, lec'h ma kav un ermit en e lochennig graet gant pri, geot ha keuneud.

— Demat deoc'h, tad ermit, a lâr dezhañ.

— Demat dit mab ar roue Frañs, eme an ermit.
— Me n' on ket mab d'ar roue Frañs, ma zad ermit. — Eo, mab out d'ar roue Frañs, hag ouzhpenn ec'h ouzon pelec'h a' teus c'hoant da vont. Te, ma bugel kaezh, a zo o vont da glask d'az c'hoar an dour a dans, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez.
— Gwir eo, ma zad, ha mar gallet ma sikour, marteze e teuio pep tra da vat.
— Chomet da dremen an noz ganen, hag ho kelenniñ; ha koulskoude, evit lâret gwir, n'eo ket c'hwi an hini a degaso gantañ an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez.
— Ha perak eta, ma zad ? Met n'eus ket a forzh, mont a rin bepred.
Tremen a eure an noz gant an ermit, ha n'en devoe, eveltañ, nemet gwrizioù louzoù ha dour feunteun d'o fred, hag an douar yen, gant ur maen indan o fenn, da wele.

An dewarlerc'h ar beure, ez oant war droad kerkent ha sav-heol, ha goude ober o fedenn, ha debriñ un draig bennak, an ermit kozh a gasas an den yaouank betek troad ur menez uhel hag a gomzas outañ evel-henn :
— War lein ar menez-se e vo ret deoc'h sevel, rak eno emañ an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez. Setu aze an hent da sevel war ar menez. Gwelet a ret ez eo sonn ha diaes. En daou du d' an hente welet div renkad statuoù maen. Ar statuoù-se a zo kemend-all a rouanez, priñsed, duked, baroned, aotrounez ha tud a bep seurt stad hag o deveus c'hoantaet ivez mont da gerc'hat an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez, ha n'o deus ket gallet mont war lein ar menez. Pa ec'h efet da sevel, e teuio glav da ober, ha goude, grizilh, erc'h, avel bras ha kurun, ha dre ma savfet, e washao ar glav, ar grizilh, an erc'h, an avel hag ar c'hurun; un amzer spontus; met it bepred a-raok. Alies e kouezhfet; met savet, hag it arre, hep koll kalon. Dre ma savfet, e kleyfet ivez ar statuoù maen o krial deoc'h : "Pelec'h ec'h ez-te, mab ar roue ? Ha kollet eo da skiant-vat ganit ? Distro, distro buan, pe e kolli da vuhez !...". Met n'o selaouet ket, hag it a-raok bepred; na sellet ket zoken war ho lerc'h, pe e vefet troet evelte en statu maen. Ha bremañ, Doue ra vezo ganeoc'h !

An ermit a zistroas neuze d' e ermitai. Egile. gomañsas sevel war ar menez, hag, hepdale, e teuas glav. Dre ma save e washae ar glav; goude e teuas grizilh. erc'h, avel foll, ha kurun, ha luc'hed... un amzer spontus. ken a soñje gantañ ez oa deut fin ar bed ! Kouezhañ a rae hag e save, hag ec'h ae a-raok arre. Met setu ar statuoù da grial warnañ :
— Pelec'h ec'h ez-te, mab ar roue ? Pelec'h ec'h ez-te. paour-kaezh ?... Ha kollet eo da holl skiant-vat ganit? Ne welez-te ket ez out kollet, mar

dalc'hez da vont a-raok ? Distro, distro buan, a-raok ma vo re diwezhat !... Ma tistroas war e gil, ha kerkent e voe ivez troet en statu maen, en lost ar re all.

E vreur hag e c'hoar ac'h ae bep beure da gutuilh pep a delienn eus e wezenn lore, hag evel na deue ket a wad da heul an delienn, e lârent :

— Pep tra a zo mat ; n'eus c'hoarvezet droug ebet c'hoazh gant hon breur henañ !

Met allas ! Un deiz e teuas un dakadenn wad eus troad pep delienn, hag e lârjont neuze :

— Allas ! Marv eo hon breur kaezh ! Ha setu-int glac'haret.

Ar breur etre-henañ a lâras neuze d'e c'hoar :

— Ret eo din, c'hoarig, mont bremañ da glask hon breur henañ, ha ne distroin ket d' ar gêr ken am bo kavet anezhañ, ha, mar gallan, e tegasin dit an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez.

Kimiadiñ a ra eus e c'hoar, goude bezañ lâret dezhi mont bep beure da gutuilh un delienn eus e wezenn lore, ken a deuje gwad ganti, hag ec'h a neuze en hent.

Evit diverrañ, c'hoarvezout a ra gantañ pep tra holl evel gant e vreur. Tremen a ra un noz gant an ermit, hen kelenn hag hen kas betek troad ar menez; sevel a ra un tammig uheloc'h eget e vreur, met dont a ra ivez war e gil, hag ez eo troet, evel ar re all, en statu maen.

Eus ar beure, pa deuas gwad gant e c'hoar, pa gutuilhas un delienn lore, evel an deizioù all, e krias gant glac'har :

— Allas ! Setu marv ivez ma eil breur ! Ret eo din mont d' o c'hlask d' am zro, rak me a zo kiriek ma'z int marv !...

Ar jardiner kozh hag e wreg na youlent ket he lezel da vont :

— N'eo ket a-walc'h eta koll ho taou vreur ? Ha penaos c'hwi, ur plac'h, a deufe a-benn da ober ar pezh n'o deus gallet ober ? Bezit truez ouzhimp, n'hon dilezet ket en hor c'hozhni !...

— Bezit hep morc'hed, a lâre dezhe, un dra a lâr din e tistroin d'ar gêr, hep droug, hag e tistroo ivez ma breudeur ganen...

Mont a ra en hent. Kavout a ra ivez, evel he daou vreur, an ermit kozh war al lanneg.

— Demat deoc'h ma zad ermit, a lâr dezhañ. — Demat deoc'h, merc'h ar roue, eme an ermit.

— Me n' on ket merc'h ur roue, ma zad, met merc'h ur jardiner.

— Nann, ma bugel, me a anavez mat piv oc'h, ha ivez pelec'h e fell deoc'h mont; c'hwi a zo o vont da glask ho taou vreur, a zo bet em gollet o vont da glask deoc'h an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez.

— Gwir eo, ma zad ermit; goût a ret eta pelec'h emañ ma breudeur keizh ?
— Ya, goût a ran pelec'h emaint ; met skuizh-bras oc'h, war a welan ; chomet eta da dremen an noz em lochennig, ha m'ho kelenno evit kavout ho taou vreur, hag ivez an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez. Chom a eure ar plac'h yaouank gant an ermit kozh, hag e tremenjont an darn vuiañ an noz en pedenn.

An dewarlerc'h ar beure, kerkent ha ma savas an heol, hag an den kozh a gelenne ar plac'h, evel m' en devoa kelennet he breudeur, hag a lâre dezhi, pa oant en troad ar menez :
— War lein ar menez-se e vo ret deoc'h krapat, rak eno emañ an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez; gwelet evel ma 'z eo sonn ha diaes an hent !
— Ma breudeur a fell din da gavout da gentañ.
— Ya, ho preudeur a gavfet aze ivez : gwelet a ret ar statuoù maen a zo en daou du d' an hent ?
— Ya.
— Ma ! An div diwezhañ, unan a bep tu, eo ho taou vreur.
— Jezuz ! Ma breudeur keizh troet en statuoù maen !...
— Bezit hep morc'hed, dont a rafont en o stumm kentañ. Ar statuoù-se holl a zo tud a bep stad hag a bep bro o deus bet c'hoantaet kaout an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez, ha dre ma n'o deus ket graet penn-da-benn ar pezh a oa ret da ober, ez int bet laket er stumm-se; met c'hwi, mar deu ho taol da vat, evel m'am eus esper, o delivro holl, hag e teufont a-nevez en o stumm kentañ, rouanez, priñsed, duked, baroned, aotrounez ha tud a bep stad, evel ma oant da gentañ. Selaouet mat, ha grit penn-da-benn evel ma lârin deoc'h. Pa gomañsfet sevel war ar menez, e teuio glav da ober, ha dre ma savfet uheloc'h, e teuio grizilh, erc'h, avel foll, luc'hed ha kurun, un amzer spontus ! Ouzhpenn e klevfet war ho lerc'h ar statuoù o krial deoc'h : "Pelec'h ec'h it-c'hwi evel-se, merc'h ar roue ? Distroit, distroit buan war ho kil ! Ret eo ho pefe kollet ho holl skiant-vat 'vit soñjañ mont war lein ar menez gant an amzer a ra ! "Bete mouezh ho preudeur a glevfet o lâret deoc'h" : Distro, c'hoarig ! Distro buan, pe e kolli da vuhez !... Na selaouet ket, hag it bepred a-raok. Ha 'vit na glevfet ket holl ar pezh a vo lâret deoc'h, rak komzoù lous a vo lâret ivez, stouvet ho tivskouarn gant stoub. Kerkent ha m'ho po laket ho troad war lein ar menez, rak esper am eus, gant gras Doue, ec'h efet betek lein ar menez, e paouezo ar glav, ar grizilh, an avel foll, al luc'hed hag ar c'hurun, hag an holl drouz war ho lerc'h, hag e teuo an amzer da vezañ sklaer ha

kaer. Gwelet a refet neuze en ur prad leun a vleunioù koant ha c'hwez mat gante, ur wezenn gaer, a-us da ur feunteun dour sklaer. Indan ar wezenn a zo ul leon, bepred oc'h ober an dro d'an drojenn, hag e-kichen ar feunteun a zo un dragon hag a zislonk tan. Un evnig a nijo eus ar wezenn hag a deuo da darnijal a-us d' ho penn,"Pelec'h e tiskennin ? Pelec'h e tiskennin ?..." "Lậret dezhaũ :"Em c'hrubuilh ! Em c'hrubuilh!... "Hag e tiskenno kerkent en ho krubuilh, hag e tapfet anezhañ aes. Evnig ar Wirionez a vo hennezh. Neuze e lârfet dezhañ mont da glask deoc'h un aval eus ar wezenn emañ al leon indani : hag e tegaso deoc'h un aval melen, unan kaer hag a lakafet en ho kodell. Hennezh a vo un aval a gan. Neuze e lârfet c'hoazh d' an Evnig mont da gerc'hat deoc'h ur vuredad dour eus ar feunteun a zo indan ar wezenn, ha setu amañ ur vured, a stagfet dezhañ en e c'hoûg. Pa ho po ur vuredad eus an dour a dañs, un aval a gan hag Evnig ar Wirionez, e tiskennfet gante ar menez, evit distreiñ d' ar gêr.

Setu amañ bremañ ur wialenn wenn, ha pa vefet o tiskenn eus ar menez (ne vo ken na glav, avel na kurun, met un amzer ar gaerañ), e stokfet ganti pep statu maen, dre ma tremenfet e-biou, ha kerkent e teufont holl da vezañ rouanez, priñsed, duked, aotrounez ha tud a bep seurt stad, hag e tistrofont holl pep hini d'e gêr, goude ho trugarekaat. Ho taou vreur a vo an div statu diwezhañ, hag ar re-se a chomo ganeoc'h, hag ec'h efet neuze asambles d' ar gêr, hep droug, ha ganeoc'h an dour a dañs, an aval a gan, hag Evnig ar Wirionez.

Ar plac'h he devoa selaouet mat holl kement en devoa lâret an ermit ; komer a eure digantañ ar vured hag ar wialenn wenn, hag e em lakaas neuze da bignat war ar menez, leun a galon hag a fiziañs. E-keit-se an den kozh a oa o pediñ eviti, daoulinet eus troad ar menez.

Setu glav puilh, avel foll, kurun, tan hag un drouz spontus war ar menez. An ermit a bede mui-oc'h-mui, hag plac'h, evit diverrañ, a erruas gant ur boan vras war Chorre ar menez. Pep tra holl a c'hoarvezas evel ma oa bet lâret dezhi gant an ermit : Evnig ar wirionez a diskennas en he c'hrubuilh, hag a degasas dezhi neuze un aval a gan, ur vuredad eus an dour a dañs, hag e tiskennas gante diwar ar menez, he gwialenn ganti en he dorn dehou. Dre ma tremene e-biou ar statuoù maen, e stoke anezhe gant he gwialenn, ha kerkent e teuent holl da vezañ tud a bep seurt, a drugarekae anezhi, hag ac'h ae neuze d' o c'hêr, pep hini en e du. Pa dishunvas he daou vreur, ha pa weljont o c'hoar, e voent souezhet-bras.

— Sell ! Hon c'hoar ! emeze; pelec'h ec'h ez-te evel-se, c'hoarig ?

— Da glask ac'hanoc'h, ma breudeur keizh ; eomp d'ar gêr bremañ, pa 'z omp em gavet.

— Manet ez oamp amañ kousket ; met eomp bremañ hon-zri da glask an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez war lein ar menez.
— Emaint ganen ; eomp d' ar gêr buan.

E troad ar menez e kavjont an ermit kozh eus o gortoz, hag ec'h ejont gantañ da dremen an noz en e lochenn. An dewarlerc'h ar beure, goude kimiadiñ digantañ hag hen trugarekaat, en em lakajont en hent evit distreiñ d'ar gêr. Ar jardiner kozh hag e wreg a oa trist-meurbet abaoe ma oant chomet o-unan. Ne oant ket en gortoz da welet ken an daou baotr; met e oant en gortoz da welet ar plac'h c'hoazh, dre ma 'c'h aent bep beure da gutuilh pep a delienn eus he gwezenn lore, ha n' o devoa ket gwelet a wad c'hoazh. Pa o gweljont o tistreiñ o-zri war un dro, o devoa ur joa vras, hag e oueljont holl o em vriata.

Bemdez o devoa neuze ur blijadur ar vrasañ o selaou an aval o kanañ, an Evnig o fredoniñ hag o lâret gwirionezoù, hag o sellet eus an dour o tañsal. Ma teujont neuze da vezañ laouen ha seder, ha yaouank zoken, eus a drist, morc'hedus ha kozh ma oant a-raok. An holl amezeien a deue da welet an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez, ha ne oa ken kaoz nemet anezhe en kêr.

Dont a eure ar vrud betek ar roue, hag e c'hoantaas o gwelet ivez. Ma lâras pediñ an daou vreur hag o c'hoar da dont da leinañ gantañ d' e balez, hag e voe pedet da dont ivez kalz a aotrounez hag a itronezed, hag ar pennoù bras eus kêr. Pa oa an daou vreur hag ar c'hoar o tremen dre borzh ar palez, e voe lâret dezhe krañchat, evel ma rae an holl, en fas ur wreg a vounte he fenn en un toull a oa en moger un dourell, ker lies ha ma teue unan bennak da dremen. Tostaat a eurejont d'an toull, evel ar re all, met ne c'halljont biken krañchat, disec'hañ a rae o genoù, pa c'hoantaent ober.

Setu an holl eus taol, en sal vras ar palez. Ar jardiner kozh hag e wreg a oa ivez, hag ivez div c'hoar-gaer ar roue, hag o mignonez an amiegez sorserez. En defin ar pred, ar roue a lâras :
— Gwelomp bremañ ar burzhudoù-se a gomzer kement anezhe dre gêr, an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez !
Ma voe laket neuze war an daol an aval, an dour, en ur werenn gristal, hag an Evnig, en ur gaouedig aour. Hag ar plac'h a lâras neuze :
— Grit pep hini e dever!

Ha setu kerkent an aval da ganañ, an Evnig da fredoniñ, hag an dour da dañsal. Ma chomas an holl da sellet oute ha d' o selaou, hep lâret ger, na flach, mui eget statuoù maen, ha raviset o c'halonoù. Pell a oa ez oant evel-se, hep em skuizhañ, hag e lâras neuze ar plac'h :
— Bremañ, mar karet, Sir, ma Evnig a laro deoc'h ivez gwirionezoù ; e anv

a zo Evnig ar Wirionez, hag holl kement a lâr a zo gwir, ha goût a ra kalz a draoù kaer.
— Ya, eme ar roue, gret dezhañ lâret gwirionezoù bremañ, traoù na ouzon ket avat.
— Ma Evnig, lâret bremañ gwirionezoù d' ar roue.
— Petra, Sir, a lâras neuze an Evnig, ne anavezet ket eta ho pugale, hag i azezet eus ho taol ?
— Ma bugale ? eme ar roue, me n'am eus ket a vugale ; ma gwreg siwazh ! n' he deus biken ganet nemet chas bihan.
— Ya, kement-se a zo bet roet deoc'h da grediñ gant tud fall, hag a welan amañ eus ho taol...

Div c'hoar-gaer ar roue hag an amiegez a em selle hag a deue da vezañ gwenn gant an aon.
— Met kement-se, Sir, a lâras arre an Evnig, n'eo ket gwir, ha setu amañ ar wirionez. Tri bugel hoc'h eus bet eus ho kwreg, daou baotr hag ur plac'h ha n'ho po ket a vezh oute : setu-int amañ !
Hag e nijas an Evnig war bennoù an daou vreur hag ar c'hoar, an eil goude egile. Ha setu souezhet-bras an holl. Div c'hoar-gaer ar roue hag an amiegez a c'hoantaas mont kuit, dre ma em gavent klañv, emeze.
— Hola ! a lâras an Evnig, ne 'c'h aio den er-maez ar sal, ken am bo peurlâret ma gwirionezoù.
— Gweet e c'hoûg d' al lapous fall-se ! a grias an amiegez.
Met an Evnig a lâras c'hoazh :
— Ya, Sir, ho kwreg, a oa ur wreg vat, hag ho karie, he deus roet deoc'h tri bugel ar c'haeran, sellet oute ! Met he div c'hoar, hag o mignonez an amiegez, teir diaoulez dislonket gant an ifern, a lakae ur c'hi bihan bep tro en lec'h ar vugale, hag ar re-mañ a vije laket en ur baner war ar stêr, da vont gant an dour, en gras Doue. Met eürusamant ar vugale a zo bet kavet, ha maget ha desket, evel pa vijent bet bugale dezhe, gant daou den mat ha karantezus, a welan amañ ivez, ho jardiner kozh hag e bried.
— Ha merkoù, ha testoù a gement-se holl, bez' a zo ? a c'houlennas ar roue.
— Ya, Sir, bez' a zo an eil hag egile. Ho kwreg, mar hoc'h eus soñj mat, he devoa lâret e roje deoc'h tri bugel, daou vab hag ur verc'h, hag e vije kurunenn e dad-kozh merket war dal ar mab henañ, daou gleze e dad war beultrin an eil, hag ur steredenn war dal ar verc'h.
— Gwir eo, eme ar roue, gwelet ha kavet e vo ar merkoù-se.
Ha pa voe sellet, e voe kavet war dal ar mab henañ kurunenn e dad-kozh, war beultrin an eil mab, daou gleze e dad, en kroaz, hag ur steredenn gaer

war dal ar plac'h.

Setu souézhet-bras an holl, hag ar roue muioc'h eget hini.

— Setu amañ an test bremañ, a lâras arre an Evnig, o tiskouez ur peroked a oa a-nevez nijet war ar prenestr. N'eo ket gwir, peroked, penaos ar rouanez he deus ganet tri bugel, daou vab hag ur verc'h, hag a zo bet laket en o lec'h gant div c'hoar gaer ar roue hag an amiegez, daou gi hag ur giez vihan ? Te a' teus gwelet holl.

— Ya ! Ya !... eme ar peroked, gwir eo ! gwir eo !!

— O ! Ma gwreg kaezh ! Marv eo bremañ, me oar vat !... a lâras neuze ar roue gant glac'har.

— Nann, Sir, n'eo ket marv ; grit he c'hlask en tour lec'h ma oa bet dastumet.

Hag e savas ar roue eus taol, evit mont e-unan da glask e wreg d'an tour, hag an holl hen heuilhas. Met a-raok mont, e lâras goriñ ur forn ruz, evit ma vije taolet e barzh e div c'hoar-gaer, hag o mignonez an amiegez. Ar pezh a voe graet. Pa errujont en tour, e kavjont e-barzh ar rouanez yac'hmat, ha flour ha koant c'hoazh, eviti da vezañ eno triwec'h vloaz a oa !

An tad, ar vamm hag ar vugale a em vriatas neuze, hag a skuilhas daeroù a joa. Ar briñsez a voe dimezet hag euredet, hepdale, d'an aotrou en devoa bet truez eus he mamm hag en devoa harzet anezhi da vervel gant an naon hag an dienez. Ma voe neuze gouelioù, ha festoù, ha c'hoarioù e-pad ur miz penn-da-benn.

Holl e vevjont eürus asambles, goude-se, ha rouanez ha priñsed an holl rouantelezhoù ar bed a deue o betek, da welet ha da selaou an dour a dañs, an aval a gan hag Evnig ar Wirionez.

Kontet gant Gwilherm Garandel, eus ar C'hozh-Varc'had. 1869.